

ZBIGNIEW BAĆ

Habitat – dobre sąsiedztwo – wybrane zagadnienia

Habitat – a good neighbourhood – selected issues

Celem wprowadzenia do tematu HABITAT jest przede wszystkim próba zwrócenia uwagi na wartości humanizacji miejsca zamieszkania oraz określenie cech charakterystycznych.

Dobre sąsiedztwo jest jednym z podstawowych czynników mających wpływ na jakość środowiska, w którym żyjemy.

Celem niniejszych rozważań jest próba odpowiedzi na podstawowe pytanie: „dlaczego jest tak jak jest”¹.

*„HABITAT to sztuka i umiejętność organizacji przestrzeni życia człowieka” – HABITAT jest więc bardziej filozofią niż zbiorem kanonów do projektowania, jest nieustającą dyskusją na temat kształtowania środowiska mieszkalnego człowieka, ale również próbą tworzenia podstaw filozoficznych, mających na celu wskazywania problemów, którymi powinniśmy się zajmować*².

Na podstawie tej definicji scharakteryzowano podstawowe cechy habitatu, rozumiejąc go nie tylko jako część środowiska naturalnego, ale i kulturowego.

HABITAT w systemie organizacji siedlisk ludzkich przybiera najczęściej postać pewnej jednostki o określonych rozmiarach i wielkości grupy społecznej. Jak wynika z badań socjo-psychologicznych wielkość tych jednostek kształtuje się od 3 rodzin (gospodarstw) do 150 (około 500 osób), zachowując przy tym cechy sąsiedztwa domowego, co charakteryzuje się m.in. tym, że dzieci znają się nawzajem, a dorośli znają się z imienia. Innym wyróżnikiem habitatu jest poszukiwanie indywidualizacji, identyfikacji, mobilności i niepowtarzalności jednostek mieszkalnych.

Ważnym czynnikiem dotyczącym badań nad HABITATEM jest wspólna praca z udziałem przedstawicieli innych dyscyplin nauki i wiedzy, traktując to jako warunek konieczny do zachowania równowagi w rozpatrywaniu różnorodnych zjawisk, które występują w rzeczywistym kreowaniu środowiska mieszkalnego człowieka.

Psychologia środowiskowa należy do tej grupy dyscyplin naukowych, które w sposób szczególny przyczyniają się do wzbogacania naszej wiedzy o ludzkich i społecznych postawach i zachowaniach tak istotnych i potrzebnych do myślenia w kreowaniu zespołów mieszkaniowych.

Uogólniając, można stwierdzić, że psychologowie badają, jak „działa” i postępuje człowiek. Według modelu behawiorystycznego zachowanie jest w pełni zdeterminowane przez warunki środowiskowe. Ludzie reagują na swoje środowisko, a ich zachowania można zmieniać, organizując odpowiednie warunki, m.in. przestrzenne.

Do ważnych spostrzeżeń w tej dziedzinie przyczynia się umiejętność zbierania prawdziwych faktów, a nie posługiwanie się naszymi oczekiwaniami czy stwierdzeniami.

Należy także zwrócić uwagę na cały szereg przydatnych w procesie projektowania teorii występujących w psychologii, jak np. „Teoria pozytyw-

The main objective of an introduction to the theme “HABITAT” is to indicate the values of the humanization of a place of residence and to define its characteristic features.

A good neighbourhood is one of the basic factors influencing the quality of the environment we live in.

The aim of the following reflections is to attempt to answer the elementary question “why the things are going like this”¹.

“A HABITAT is an art and an ability to organize man’s living space” – thus, a HABITAT is more of a philosophy than a collection of canons for designing, it is an endless discussion on shaping man’s housing environment as well as an attempt to create some philosophical bases which would aim at indicating problems we should deal with².

In the system of organized human settlements, a HABITAT usually assumes the shape of a certain unit with a defined size of a social group. As some sociological and psychological research shows, the size of such units varies from 3 to 150 (c. 500 people) families (households) and preserves the features of a domestic neighbourhood where children know each other and adults are on a first name basis.

Another distinguishing feature of a habitat is a search for individualization, identification, mobility and the uniqueness of housing units.

An important factor concerning research on a HABITAT is shared work with the participation of some representatives of other disciplines of science and knowledge treated as a necessary condition for maintaining balance in studying various phenomena which appear in the real creation of man’s housing environment.

Environmental psychology belongs to a group of scientific disciplines which especially contribute to the enrichment of our knowledge of significant and needed human and social attitudes and behaviours in the creation of residential complexes.

Generally speaking, psychologists examine how man “operates” and acts. According to a scientific model, behaviour is fully determined by environmental circumstances. People react to their environment, and their behaviours can be changed by organizing suitable spatial conditions.

na”, która polega na empirycznych obserwacjach, w odróżnieniu od opinii lub wartości uznawanych przez projektantów, np. „ja wiem najlepiej, jak to się robi”, czy „teoria proceduralna”, charakteryzująca się stosowaniem metody zbierania danych, następnie podejmowania decyzji. Bardzo istotna dla dokonywania odpowiednich wyborów czy selekcji jest teoria treściowa”, użyteczna wiedza o związkach między zmiennymi środowiskami, takimi jak: techniki wznoszenia budynków, zastosowanie koloru, faktury, uwzględnienie prywatności, a z góry założonymi wytycznymi projektowania.

Przytoczone powyżej wybrane teorie zaczerpnięte z *Psychologii środowiskowej* P.A. Bella i in. wskazują, jak ważne znaczenie w naszym sposobie myślenia o środowisku mieszkaniowym mają inne dyscypliny wiedzy, pozwalające w efekcie ograniczyć nieprawidłowości w budowaniu sztucznego środowiska człowieka.

Większość dotychczasowych rozważań dotyczy fizycznego zagospodarowania przestrzeni, pozostawiając często obok problemy społeczne, zdrowotne i kulturowe.

Kontynuując rozważania na temat organizacji przestrzeni, zwłaszcza środowiska mieszkalnego, należy wspomnieć, że istnieją inne ujęcia problemów występujące w skali globalnej. Globalna wioska umożliwia z jednej strony przepływ wszelkiej informacji, integrując wirtualnie niemal cały świat, z drugiej strony powoduje zagubienie człowieka w poszukiwaniu bezpiecznego miejsca w przyjaznym dla siebie środowisku. Kształtuje się również pogląd, że przyszłość rozwoju społeczeństw, grup wspólnotowych będzie się najkorzystniej realizować i kreować w „małych ojczyznach”, w podstawowych jednostkach sąsiedzkich, tam też – zdaniem innych – będzie najlepsze miejsce na kontynuację i rozwój nowych form życia duchowego.

Przechodząc do drugiej części rozważań, można stwierdzić, że jednym z istotnych czynników mających wpływ na jakość środowiska mieszkaniowego jest dobre sąsiedztwo, rozumiane i rozpatrywane w różnych aspektach: zagospodarowania terenu, proporcji, skali, tradycji, a także przesłanki kulturowych i organizacyjnych.

Analizy szczegółowe wybranych charakterystycznych zespołów występujących w Europie i Ameryce Północnej potwierdzają ich wielkość, które są zgodne z cechami HABITATU. Zdecydowana większość badanych obiektów mieszkalnych, które wyróżniają się cechami dobrego sąsiedztwa, to zespoły skupiające średnio od 18 do 120 mieszkań, o znacznym zróżnicowaniu struktury oraz standardów wyposażenia i wykończenia.

Do istotnych działań, które sprzyjają powstaniu dobrego sąsiedztwa, są wspólnoty lokalne. Większość z nas mieszka blisko swoich sąsiadów. Co należy wykonać, aby wywołać poczucie wspólnoty? Studia w tym zakresie np. holenderskie, podkreślają, że spójność sąsiedzką budują dwa czynniki (elementy): „kontakty sąsiedzkie oraz poczucie wspólnoty”³.

Badania potwierdzają, że poczucie bezpieczeństwa wzrasta wraz z rozwojem dobrych kontaktów oraz poczucia wspólnoty mieszkańców.

Istnieje wiele przykładów i zrealizowanych obiektów, w których wyróżniają się w całości lub we fragmentach przestrzenie przeznaczone na budowanie i rozwój wspólnot lokalnych, np. strefy wejściowe, komunikacja zewnętrzna i wewnętrzna, ażeby zachęcić mieszkańców do nawiązywania nieformalnych spotkań czy miejsc na „pogawędki”. Usuwanie śmieci rozpadających się domów czy starych samochodów może przyczynić się do wzrostu poczucia wspólnoty.

Ważnym czynnikiem budującym dobre sąsiedztwo są organizacje mieszkańców, ułatwiają poznanie sąsiadów, odkrywają zainteresowania.

Znaczny wpływ na akceptację i wspólne zadowolenie z miejsca zamieszkania mają: spełnienie oczekiwań indywidualnych mieszkańców, a także wspólnot.

W krajach skandynawskich, a szczególnie w Danii wspólnoty mieszkaniowe są formą najbardziej rozpowszechnioną.

Zapewniają każdej rodzinie wydzielone mieszkanie, ale mają wspólny budynek do spożywania posiłków i organizowania większych spotkań towa-

Instead of using our expectations or statements, an ability to collect facts produces some important observations in this field.

We should also pay attention to an entire series of psychological theories which are useful in the process of design, e.g. “the positive theory” including empirical observations as opposed to opinions or values acknowledged by designers, e.g. “I am the one who knows how to do it”, or “the procedural theory” characterized by a method of collecting data and taking decisions. “The material theory” – a useful knowledge of relationships between changeable environments, such as the techniques of raising buildings, the use of colour and texture, allowance for privacy, and some top-down guidelines of design – is very important for making choices or selections.

The abovementioned theories taken from Environmental Psychology by P.A. Bell et al. show the importance of other disciplines of knowledge, making it possible to reduce incorrectness in the construction of man’s artificial environment, for our treatment of a housing environment. Most reflections concern the physical development of a space and often leave social, sanitary and cultural problems off.

Continuing our ruminations on the organization of a space, especially a housing environment, we should mention that there are some other approaches to problems appearing in the global scale. On the one hand, the global village facilitates the flow of every piece information and virtually integrates the world. On the other hand, it bewilders man in his quest for a safe place in a friendly environment. It also gives birth to an opinion that the future development of societies and communities will be realized and created most profitably in “small homelands” – in elementary neighbourly units. Others claim that they will make the best places for the continuation and development of new forms of spiritual life. Beginning the second part of our ruminations, we may state that one of the significant factors influencing the quality of a housing environment is a good neighbourhood understood and considered in various aspects: the development of an area, a proportion, a scale, a tradition as well as some cultural and organizational factors.

Detailed analyses of selected characteristic complexes in Europe and North America confirm their sizes which are consistent with the features of a HABITAT. The vast majority of researched residential objects having the features of a good neighbourhood are complexes of approximately 18–120 flats with diverse structures and standards of furnishing and finishing.

Local communities are conducive to the formation of a good neighbourhood. Most of us live near our neighbours. What could be done in order to raise the community spirit? Dutch studies in this field

rzyskich. Warianty takich rozwiązań rozprzestrzeniają się w Europie, a także w Ameryce Północnej, łącząc prywatność i wspólnotę, ale przede wszystkim tworząc dobre sąsiedztwo.

Istnieje inna metoda polegająca na budowaniu zbioru informacji, czyli wiedzy empirycznej, które przyczyniają się do znalezienia odpowiedzi na organizację przyjaznej przestrzeni do życia mieszkańców. Stosowane są także spotkania integracyjne przyszłych mieszkańców z projektantami, developerami, władzą samorządową, ekologami dla formułowania wytycznych projektowych i realizacyjnych dla istniejących i nowych obiektów i zespołów. Zamierzeniem autora były wypowiedzi uogólniające, bez próby tworzenia zbiorów użytecznych do rozwiązywania problemów, m i e s z k a n i e , c z ł o w i e k , k u l t u r a , gdyż jest to zagadnienie otwarte i powinno być nieustającą dyskusją na problemy w nich zawarte.

Powinniśmy ciągle poszukiwać nowych wizji, budować eksperymentalne modele zespołów mieszkaniowych, w których organizacja przestrzeni będzie sprzyjać powstawaniu dobrego sąsiedztwa, które jest niezbędnym warunkiem kreowania jakości życia, jest to zadanie do myślenia dla nas wszystkich.

Przypisy:

¹A. Toffler, *Trzecia Fala*, PIW Warszawa 1997.

²Z. Bać, *Definicja HABITATU*. Prace Naukowe Pol. Wroc. „HABITATY” 1993.

³(przykłady – Dania i Holandia).

Literatura / Literature:

1. Bać Z., *Humanizacja zespołów mieszkaniowych*, Habitat’ 93, Wrocław 1994, Wyd. PWr. (praca zbiorowa).
2. Bać Zb., *Habitat – Filozofia kształtowania przestrzeni*, Poznań 1996 – Wyd. Nauk.
3. Bać Zb., *Humanizacja środowiska miejskiego a kultura*, PAN Oddz. Wrocław, 50 lat Arch. i Urb. w PAN, Wrocław 2002.
4. Bać Zb., *Habitat III fali – Expo 2010 – Wrocław 2003*, Oficyna Wydawnicza PWr, Wrocław 2003.
5. Bańka A., *Behawioralne podstawy projektowania architektonicznego*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 1984.
6. Bell P.A., Greene C., Fisher J.D., Baum A., *Psychologia środowiska*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2004.
7. Broniewski J., *Potęga wyobraźni*, Warszawa 1988.
8. Gądek Z., *Architektura miejsca*, Oficyna Wydawnicza AGES, Kraków 1996.
9. Jones T. i inni: *Good Neighbors: Affordable Family Housing the Images*, Publ. Group PTY LTD, Melbourne – Australia.
10. Król-Bać E., *Fizjo-fizyczne przesłanki projektowania*, Oficyna Wydawnicza PWr., Wrocław 1993.
11. Misiak W., *Jakość życia w osiedlach miejskich*, Wrocław 1993.
12. Radziewanowski Z., *O niektórych problemach regionalizmu i ekologii w architekturze i urbanistyce*, Wydawnictwo PK, Kraków 2005.
13. Toffler A., *Trzecia fala*, Warszawa, PIW 1997.
14. Zimbardo P., *Psychologia i życie*, Wydawnictwo Naukowe PAN, Warszawa 2002.

emphasize the fact that neighbourly uniformity is built by two factors (elements): “neighbourly contacts and community spirit”³.

Research proves that the feeling of safety increases with the development of good contacts and community spirit. There are numerous examples of implemented objects or their fragments with distinguishable spaces meant for building and developing local communities, e.g. entrance zones or external and internal transport. They encourage the residents to have informal meetings or chats. Removing rubbish, collapsing structures or old cars may lift the community spirit.

The residents’ organizations build a good neighbourhood, bring neighbours together and reveal their interests. Satisfying the expectations of individual residents and communities has a strong impact on the acceptance of a place of residence.

Residential communities are widespread in Scandinavian countries, especially in Denmark.

They guarantee a separate flat for each family but have a shared building for having meals and organizing social meetings. Some variants of such solutions are spreading in Europe and North America – they combine privacy with community but first of all form a good neighbourhood.

There is another method which builds a set of information, i.e. empirical knowledge, which helps to organize a friendly living space.

Integrative meetings of future residents, designers, developers, self-governmental authorities and ecologists are also used for the formulation of designing and implementing guidelines for the existing and new objects and complexes.

The author’s intention included generalizing comments without attempting to form any sets serving to solve the problems of r e s i d e n c e , m a n , c u l t u r e because it is an open issue which should make an endless discussion on their problems.

We ought to continue searching for new visions and build experimental models of residential complexes where the organization of a space will be conducive to the formation of a good neighbourhood – a necessary condition for creating the quality of life. It is an assignment for all of us.

Endnotes:

¹A. Toffler, *Trzecia Fala*, PIW Warsaw 1997.

²Z. Bać – *Definition of HABITAT*. WUT “HABITATY” 1993.

³(examples – Denmark and Holland).